Gwneud y mwyaf o iechyd a llesiant i bobl a chymunedau sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yng Nghymru

Lewis Brace

8fed Mehefin 2023

GIG CYMRU NHS WALES
Iechyd Cyhoeddus Cymru
Public Health Wales
Polisi

Pecyn cymorth ac animeiddiad y Ddyletswydd Economaidd-gymdeithasol

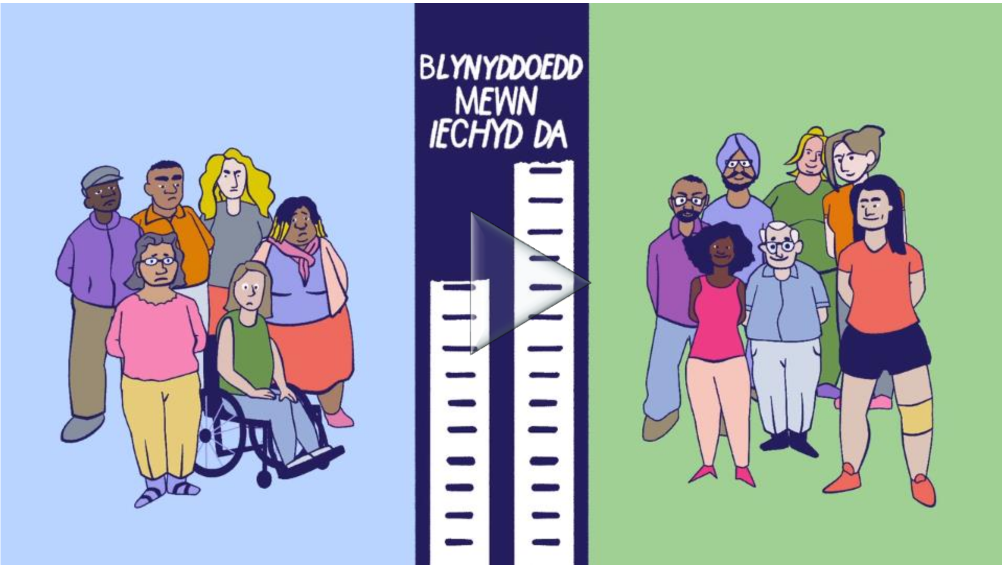

Beth yw'r Ddyletswydd Economaidd-gymdeithasol?

Nod cyffredinol y Ddyletswydd Economaidd-Gymdeithasol yw cefnogi cyrff y sector cyhoeddus yng Nghymru i wneud penderfyniadau gwell a fydd yn gwella canlyniadau i bobl a chymunedau sydd dan anfantais economaidd-gymdeithasol.

Mae'n gosod cyfrifoldeb cyfreithiol ar gyrff cyhoeddus penodol pan fyddant yn gwneud penderfyniadau strategol i roi sylw dyledus at yr angen i leihau anghydraddoldebau canlyniadau yn deillio o anfantais economaidd-gymdeithasol.

Mae'r Ddyletswydd Economaidd-Gymdeithasol yn gyfle i wneud gwahaniaeth i iechyd a llesiant rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol a hyrwyddo cydraddoldeb.

Terminoleg

Mae'n gosod cyfrifoldeb cyfreithiol ar gyrff cyhoeddus penodol pan fyddant yn gwneud penderfyniadau strategol i roi sylw dyledus at yr angen i leihau anghydraddoldebau canlyniadau yn deillio o anfantais economaidd-gymdeithasol.

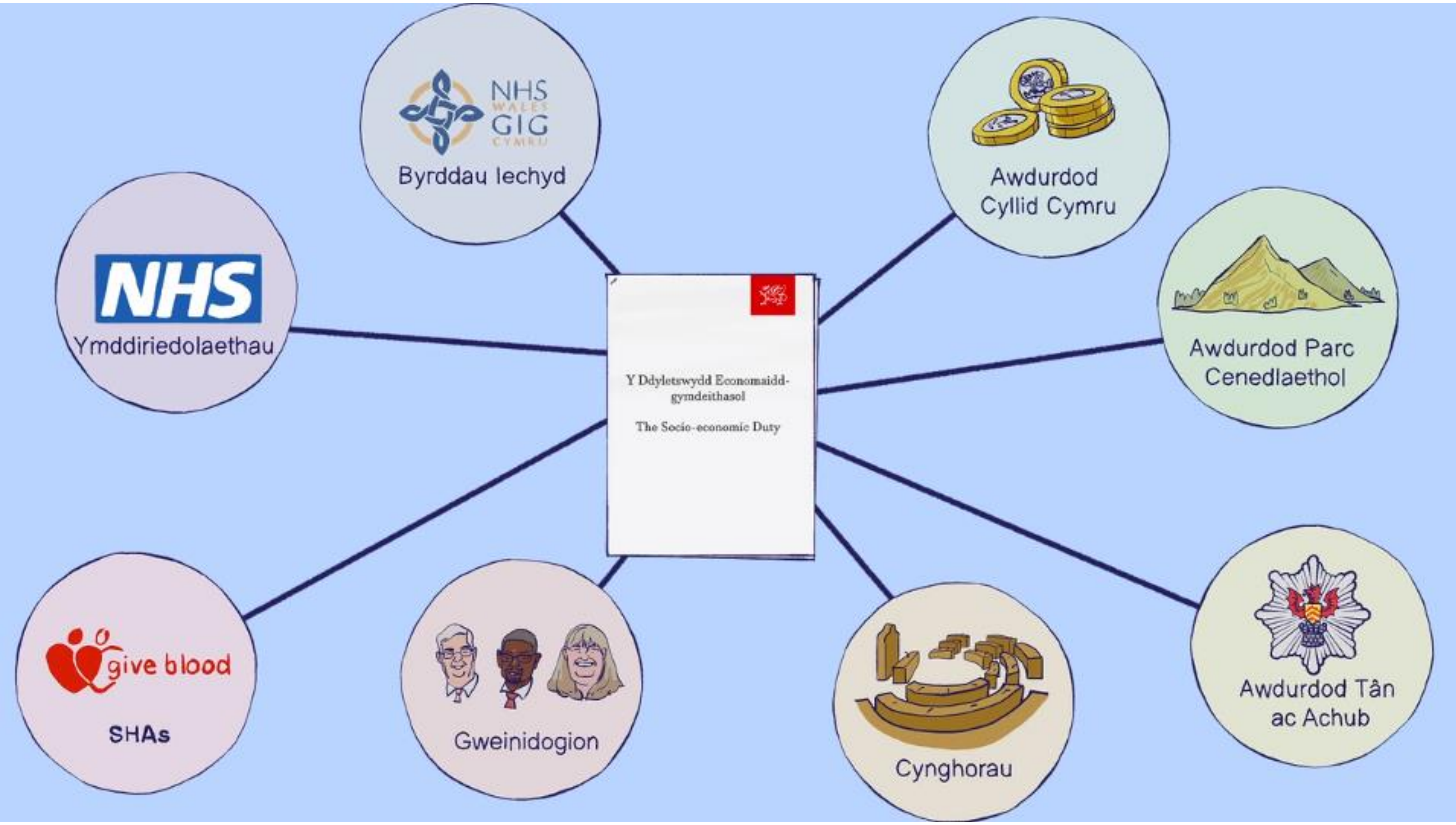

Mae’n gosod cyfrifoldeb cyfreithiol ar gyrff cyhoeddus penodol pan fyddant yn gwneud penderfyniadau strategol i roi sylw dyledus at yr angen i leihau anghydraddoldebau canlyniadau yn deillio o anfantais economaidd-gymdeithasol.

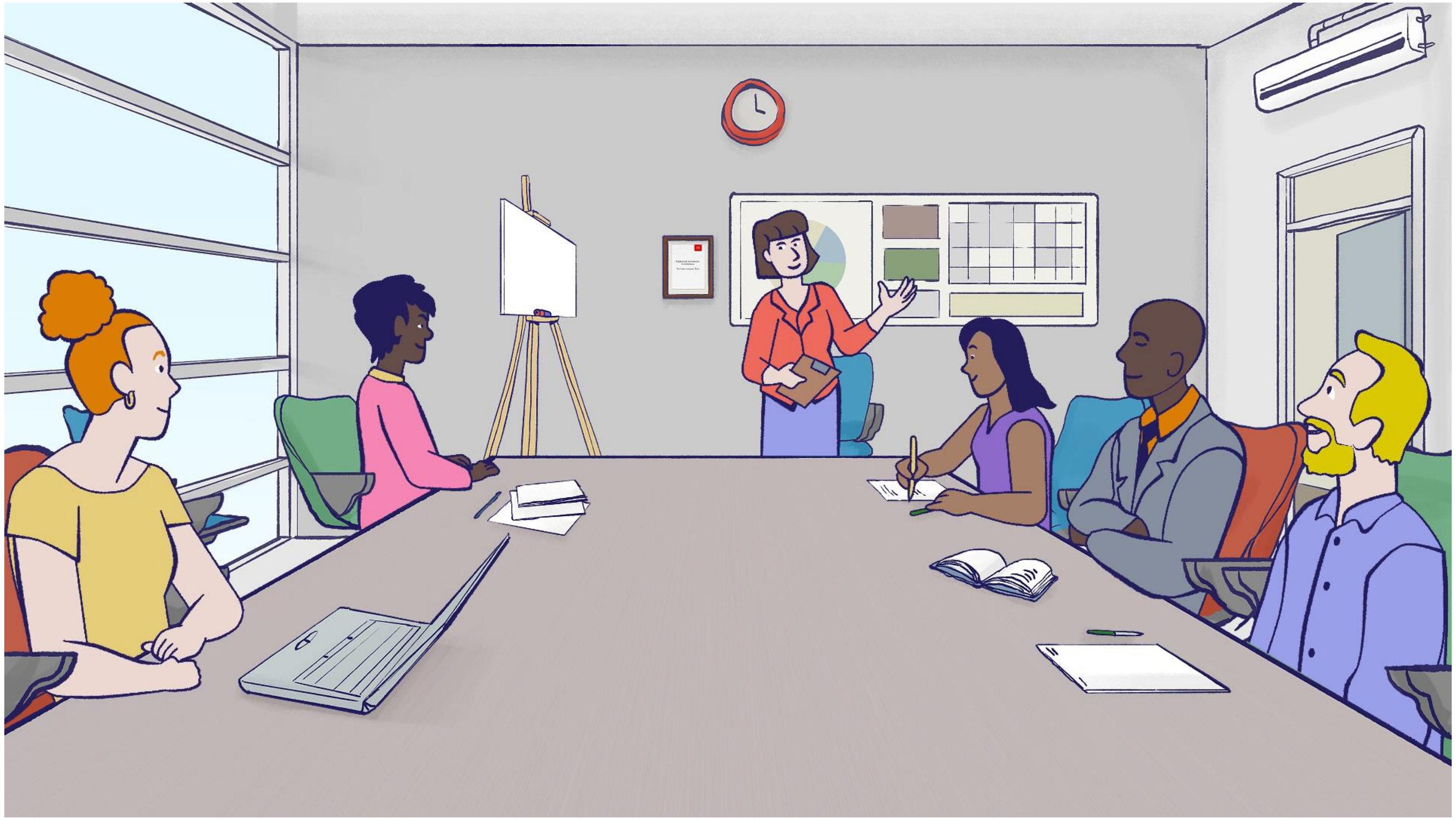

Mae’n gosod cyfrifoldeb cyfreithiol ar gyrff cyhoeddus penodol pan fyddant yn gwneud penderfyniadau strategol i roi sylw dyledus at yr angen i leihau anghydraddoldebau canlyniadau yn deillio o anfantais economaidd-gymdeithasol.

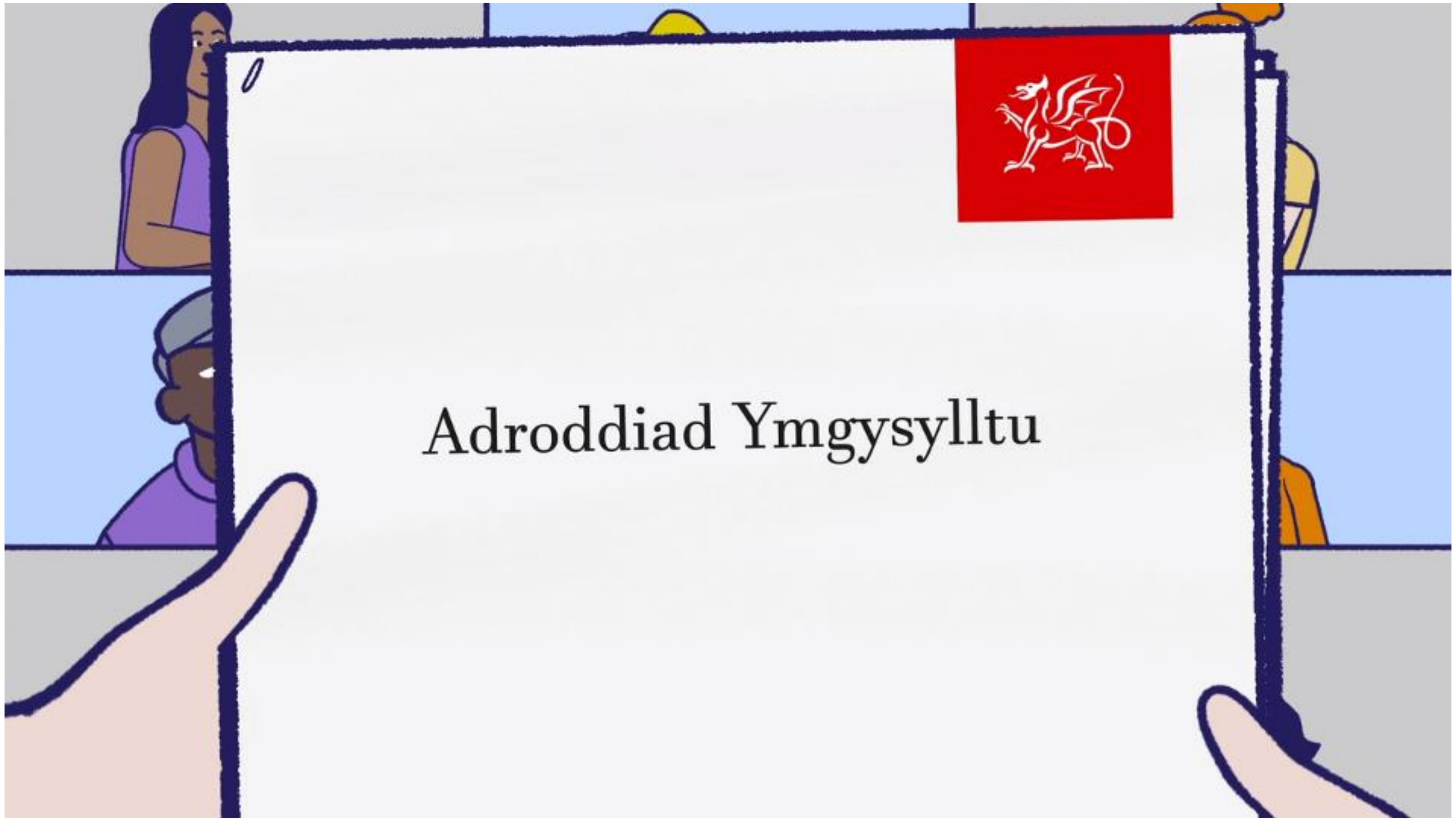

Mae’n gosod cyfrifoldeb cyfreithiol ar gyrff cyhoeddus penodol pan fyddant yn gwneud penderfyniadau strategol i roi sylw dyledus at yr angen i leihau anghydraddoldebau canlyniadau yn deillio o anfantais economaidd-gymdeithasol.

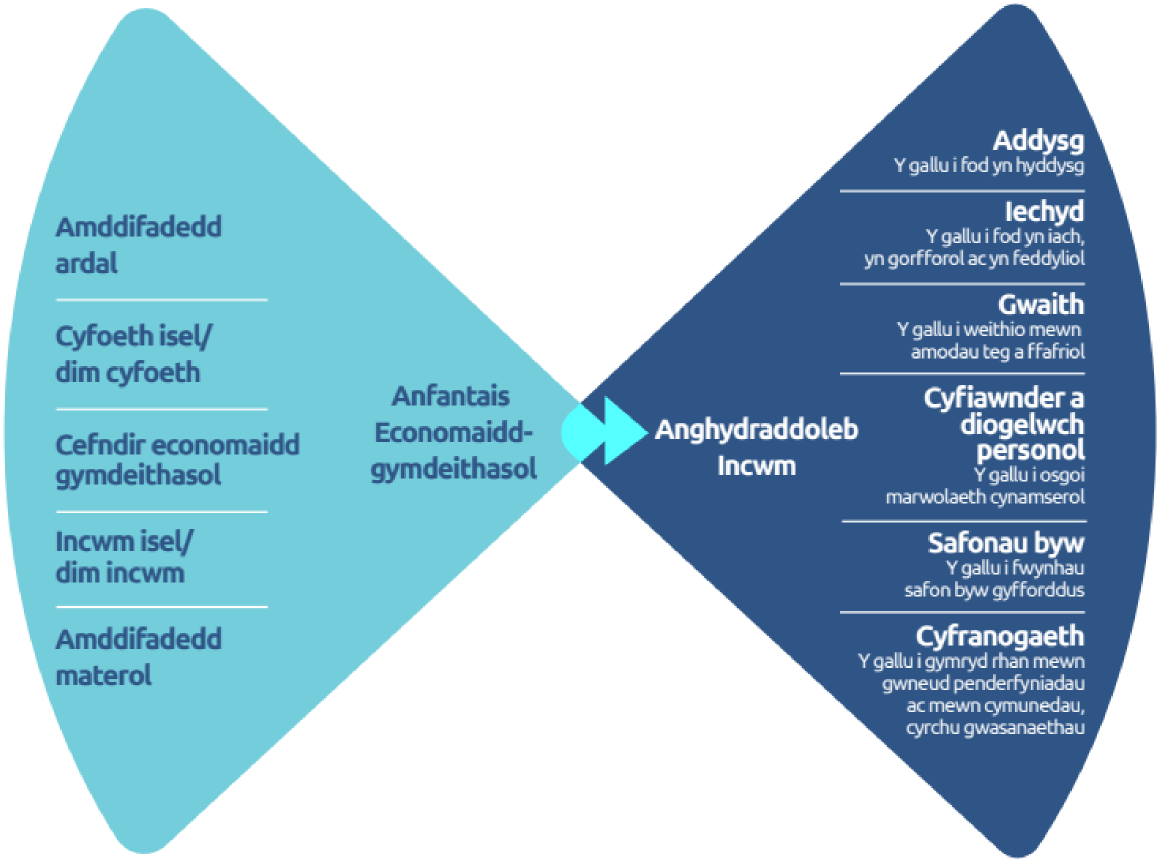

(Ffynhonnell: Cymru Fwy Cyfartal, 2021)[1]

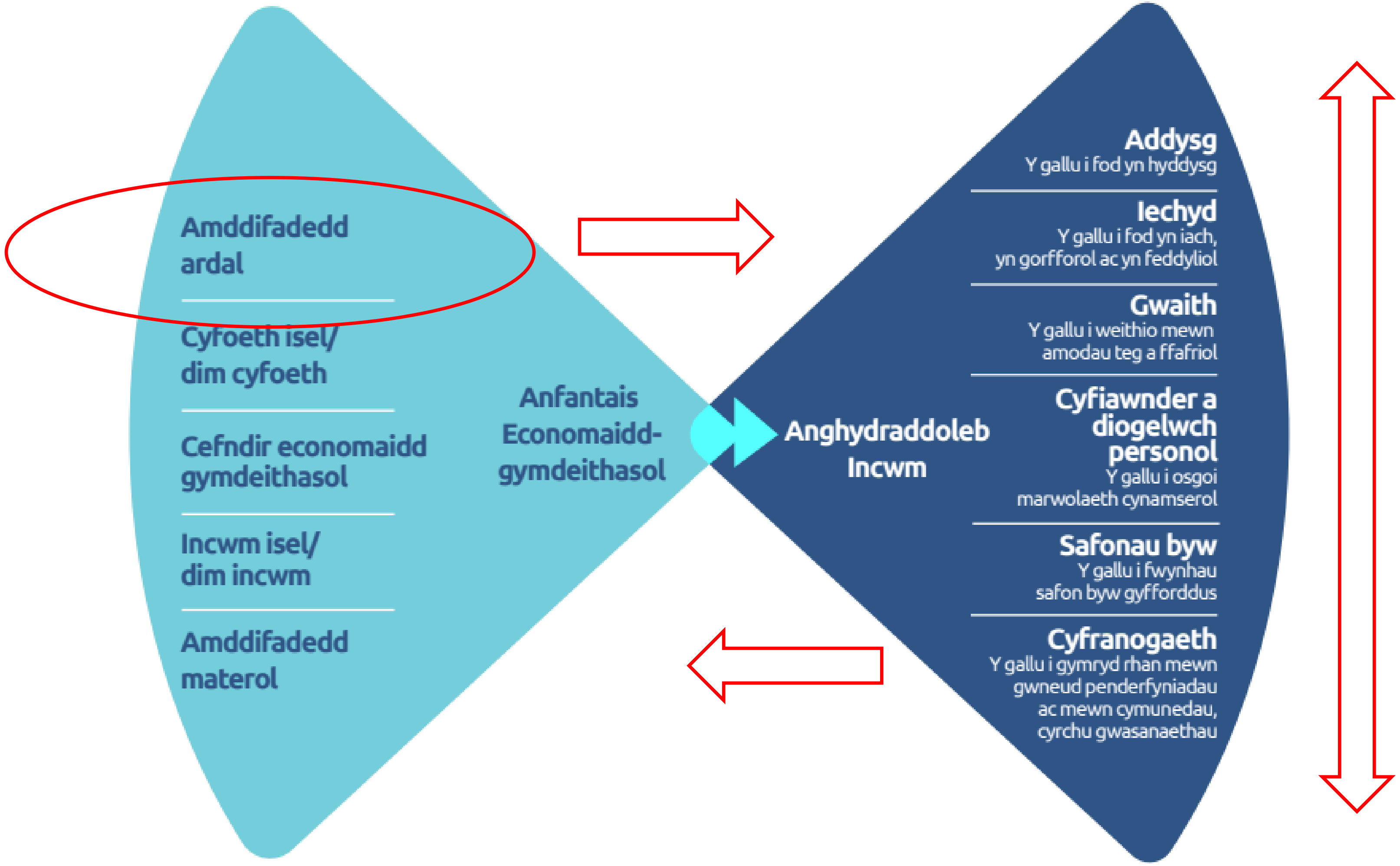

(Ffynhonnell: Cymru Fwy Cyfartal, 2021)[1]

Amddifadedd ardal

MALIC 2019 Graddau cyffredinol ym Mro Morgannwg

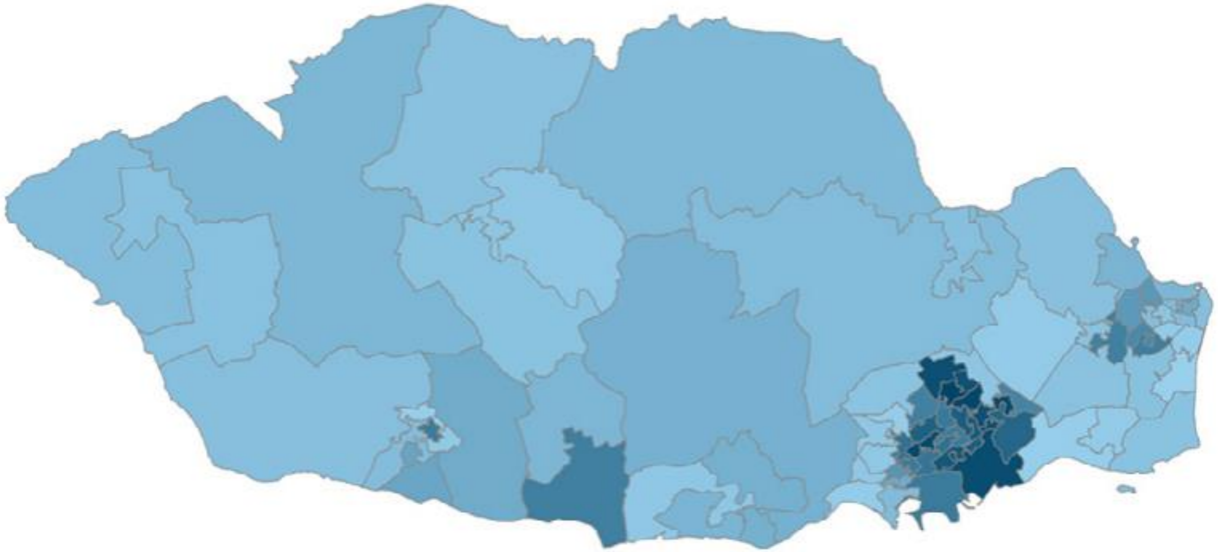

Mae'r ACEHI mwyaf difreintiedig ym Mro Morgannwg wedi'u hamlygu yn y lliw tywyllach (Ffynhonnell: Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Bro Morgannwg, 2019)[9]

Sir Fynwy

Blaenau Gwent

Taith 13 munud
Bwlch o 13 mlynedd mewn disgwyliad oes iach (gwrywod)

Iechyd Cyhoeddus Cymru. Disgwyliadau iechyd yng Nghymru gyda bwlch anghydraddoldeb. Cyhoeddwyd 2022.

Anfantais economaidd-gymdeithasol

Cymuned o le	Cymuned o ddiddordeb	Rhyng-gysylltedd
Lleoliadau daearyddol a rennir, er enghraifft lle mae pobl yn gweithio neu'n byw.	Hunaniaeth a rennir, er enghraifft rhieni unigol neu'r rhai sy'n gadael gofal.	Y ffordd y gall nodweddion fel rhywedd, hil neu ddosbarth, ryngweithio a chynhyrchu profiadau anfantais unigryw ac weithiau lluosog.

Arweinyddiaeth system

“Mae’r Ddyletswydd Economaidd-gymdeithasol yn rhoi cyfle i sefydliadau newid y ffordd y maent yn meddwl, yn gweithredu ac yn darparu gwasanaethau i’r grwpiau mwyaf difreintiedig.”

Arweinyddiaeth system

Rhestr wirio o gwestiynau i alluogi newid system yn fewnol

- A oes dealltwriaeth ac ymwybyddiaeth o lefel y Bwrdd i dimau cyflawni yn eich sefydliad o'r hyn yw'r Ddyletswydd Economaidd-gymdeithasol a'r hyn sydd ei angen i fodloni'r ddyletswydd?
- A oes gennych broses i sicrhau bod strategaethau yn cael eu hadolygu yng ngoleuni'r Ddyletswydd Economaidd-gymdeithasol?
- A oes gennych broses asesu effaith integredig?
- A yw effaith strategaethau ar grwpiau economaidd-gymdeithasol is ac anghydraddoldebau eraill mewn iechyd wedi'u hamlygu ar dempledi papurau'r Bwrdd?
- A oes gennych broses ddilys i sicrhau cydgynhyrchu a bod lleisiau'r rhain yr effeithir arnynt gan amddifadedd yn cael eu clywed?
- A ydych yn sicr nad ymarfer ticio blychau yn unig yw'r Ddyletswydd Economaidd-gymdeithasol ond ei bod yn cael ei defnyddio mewn gwirionedd i wreiddio gwella anghydraddoldeb iechyd yn y gwaith y mae eich sefydliad yn ei wneud?
- A oes gennych hyrwyddwyr ar gyfer y Ddyletswydd Economaidd-gymdeithasol ar draws eich sefydliad yn cynnwys ar lefel y Bwrdd?

Arweinyddiaeth system

Cwestiynau i'w hystyried ar gyfer Newid System Gyfan[54]:

- Sut mae cyfeirio ein hymdrechion yn fwy pwrpasol o arbrofion bach a datrysiadau un pwynt ac atebion cyflym i drawsnewid system?

- Sut mae rhannu a chysylltu data yn fwy effeithiol rhwng sefydliadau?

- A ydych chi'n cynnwys ac yn cyd-gynhyrchu newid gyda'r rhai sy'n profi anghydraddoldebau gofal iechyd trwy ymgysylltu â chymunedau wrth ddylunio, gweithredu a gwerthuso?

- Sut rydym yn creu mecanweithiau cadarn ar gyfer dysgu a myfyrio *cyfunol*?

Gweithredu'r Ddyletswydd yn ymarferol

Cynnal asesiad o effaith

Cynllun	Tystiolaeth	Asesu a gwella	Llunwyr penderfyniadau strategol	Cofnodi
A yw'r penderfyniad yn benderfyniad strategol?	Pa dystiolaeth sydd gennych am anfantais economaidd-gymdeithasol ac anghydraddoldebau canlyniad mewn perthynas â'r penderfyniad hwn? A ydych wedi ymgysylltu â'r rhai yr effeithir arnynt gan y penderfyniad? A ydych wedi ystyried lleoedd a chymunedau o ddiddordebau ill dau?	Beth yw prif effeithiau'r cynnig? Sut gellir gwella'r cynnig fel ei fod yn lleihau anghydraddoldebau canlyniad o ganlyniad i anfantais economaidd-gymdeithasol?	Mae'r cam hwn er mwyn i lunwyr penderfyniadau gadarnhau bod sylw dilys wedi'i roi, er enghraifft swyddogion gweithredol a chyfarwyddwyr anweithredol, ac aelodau byrddau. Rhaid iddynt fod yn fodlon bod y corff wedi deall y dystiolaeth a'r effaith debygol, a wedi ystyried a ellir newid y polisi i leihau anghydraddoldeb canlyniad o ganlyniad i anfantais economaidd-gymdeithasol.	Y cam hwn yw'r broses o gyflwyno tystiolaeth a chofnodi sut mae 'sylw dilys' wedi'i roi. Ar y cam hwn dylai newidiadau i'r penderfyniad gael eu gwneud a'u cofnodi.

Gweithredu'r Ddyletswydd yn ymarferol

- Beth yw effeithiau posibl y cynnig/penderfyniad fel yr ydym yn eu deall ar hyn o bryd?
- A oes unrhyw ganlyniadau anfwriadol i'r cynnig/penderfyniad ar bobl sy'n profi tlodi ac sy'n dioddef fwyaf o ran anghydraddoldeb?
- Sut y gellid gwella'r cynnig/penderfyniad fel ei fod yn lleihau neu'n lleihau ymhellach anghydraddoldebau canlyniad, gan ganolbwyntio'n benodol ar anfantais economaidd-gymdeithasol?
- Sut bydd y polisi neu wasanaeth hwn yn ein cynorthwyo i leihau anghydraddoldeb mewn canlyniadau yn gyffredinol?
- Sut gallwn ni sicrhau bod barn a phrofiadau pobl mewn tlodi ac sy'n dioddef fwyaf o ran anghydraddoldeb yn llywio penderfyniadau a chynllun gwasanaethau?
- Sut bydd camau gweithredu a chanlyniadau yn cael eu monitro?
- [Os ydym yn bwriadu addasu cynnig/penderfyniad], a allwn addasu ein penderfyniad ymhellach er budd cymunedau penodol o ddiddordeb neu leoedd sydd mewn mwy o berygl o anfantais economaidd-gymdeithasol?

Defnyddio data yn effeithiol

Ffynonellau data meintiol sydd ar gael i gyrff cyhoeddus yng Nghymru a sut y gellir eu defnyddio i fesur anfantais economaidd-gymdeithasol ac anghydraddoldeb canlyniadau.

				Mesur Anfantais economaidd-gymdeithasol					Mesur Anghydraddoldebau Canlyniad					
Ffynhonnell data[1]	Amlder	Disgrifiad	Lefel ardal[2]	Amddifadedd ardal	Cyfoeth	Cefndir economaidd-gymdeithasol	Incwm	Amddifadedd materol	Addysg	Gwaith	Safon byw	Iechyd	Cyfiawnder a diogelwch personol	Cyfranogiad
Cyfrifiad	2021 (bob 10 mlynedd)	[3]	AC, ACEHI, ACEHC	✓	×	✓	×	×	✓	✓	×	✓	×	×
Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru	2019 (pob 4-5 mlynedd)[4]	[5]	ACEHI	✓	×	✓	✓	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Fframwaith Canlyniadau Iechyd y Cyhoedd	2022[6]	[7]	ACEHI, ACEHC, ACEHU	✓	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Defnyddio data yn effeithiol

Pwyntiau Cryno

GIG CYMRU NHS WALES | Iechyd Cyhoeddus Cymru Public Health Wales

- Cymerodd 1,072 o gyfranogwyr ran yn arolwg Ionawr 2023 (9 – 30 Ionawr).

Llesiant Meddyliol

- Roedd **75%** o bobl yn cytuno’n gryf* ei bod yn bwysig bod pobl yn cymryd camau i amddiffyn a gwella eu llesiant meddyliol.
- Roedd **33%** yn dweud eu bod yn cymryd 'llawer' o gamau ar hyn o bryd i amddiffyn a gwella eu llesiant meddyliol; dywedodd 12% nad ydynt yn cymryd unrhyw gamau.
- Roedd **40%** yn cytuno’n gryf* eu bod yn gwybod pa gamau y gallant eu cymryd i amddiffyn a gwella eu llesiant meddyliol.

Anghydraddoldebau Iechyd

- Roedd **31%** o bobl yn cytuno'n gryf mai'r amgylchiadau y mae plant yn cael eu geni iddynt sy'n pennu eu cyfleoedd ar gyfer iechyd da gydol eu hoes.
- Gofynnwyd i’r cyfranogwyr faint o broblem oedd gwahanol fathau o anghydraddoldebau iechyd yng Nghymru yn eu barn nhw. Y mathau gafodd eu nodi amlaf fel ‘problem enfawr’ oedd:
  - Anghydraddoldebau mewn incwm a chyfoeth **(47%)**
  - Anghydraddoldebau rhwng ardaloedd mwy a llai difreintiedig **(45%)**
  - Anghydraddoldebau mewn canlyniadau addysg i blant **(36%)**

Brechlynnau

- Mae **67%** of o bobl yn meddwl ei bod yn bwysig iawn* bod pobl yn cael brechlyn pan gaiff ei gynnig.
- Roedd **29%** yn chwilio am wybodaeth i'w helpu i benderfynu a ddylid derbyn y brechlyn olaf a gynigiwyd iddynt.

Ymddygiad Cymryd Risg

- Wedodd **16%** o bobl bod nhw ar hyn o bryd yn ysmygu tybaco.

*Sgoriau o 9 a 10 ar raddfeydd 0 i 10

Ymgysylltiad ystyrlon

Gwahanol ffyrdd o ymgysylltu				
Hysbysu	**Ymgynghori**	**Ymgysylltu**	**Cydweithio**	**Cydgynhyrchu**
Rhannu gwybodaeth, er enghraifft drwy e-byst, taflenni a'r cyfryngau cymdeithasol.	Gofyn am farn ar opsiynau sydd wedi'u datblygu, er enghraifft drwy arolygon, gweminarau a chyfarfodydd cyhoeddus.	Siarad gyda phobl a chymunedau a gwrando arnynt i ddeall y materion, er enghraifft drwy fforymau cleifion, paneli dinasyddion neu grwpiau ffocws.	Gweithio gyda phobl a chymunedau i gynnwys eu syniadau, er enghraifft drwy sesiynau cyd-ddylunio ailadroddol.	Partneriaeth gyfartal o'r dechrau i'r diwedd, gan ddefnyddio cyfuniad o offer fel mapio asedau, sgyrsiau cymunedol a sesiynau cyd-ddylunio

Cynnwys pobl o'r dechrau Defnyddwyr cynrychioliadol, nid cynrychiolaeth gan ddefnyddwyr	**Ymrwymo i'r broses** Yn cynnwys amser a adnoddau
Triongli data Ymchwilio i sut gall ffurfiau amrywiol o dystiolaeth lywio polisi a dylunio gwasanaeth	**Dadansoddi a gweithredu ar adborth** Cau'r cylch drwy gyfathrebu yn ôl i'r rhai gafodd eu hymgysylltu

Sut ydym yn gwybod a ydym wedi gwneud gwahaniaeth?

Mathau o gwestiynau gwerthuso

Proses	Effaith	Canlyniad
• Ar ba brosesau gweud penderfyniadau y cynhaliwyd asesiadau effaith? • Pa weithgarwch ymgysylltu a gynhaliwyd? • Pa ddata a ddefnyddiwyd? • Beth oedd y rhwystrau i gynnal asesiad effaith?	• A wnaeth yr asesiad effaith newid cyfeiriad gwneud y penderfyniadau? • Sut wnaeth yr asesiad effaith newid cyfeiriad gwneud y penderfyniadau?	• A gafodd gweithredu'r polisi neu'r gwasanaeth effaith gadarnhaol ar y canlyniadau i bobl a chymunedau sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol? • A wnaeth gweithredu'r polisi neu wasanaeth gael unrhyw ganlyniadau anfwriadol (cadarnhaol neu negyddol) ar bobl neu gymunedau sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol?

FFURFLEN

Offeryn tracio cynnydd y Ddyletswydd Economaidd-gymdeithasol

Bydd yr offeryn tracio cynnydd hwn yn helpu cyrff cyhoeddus i fodloni gofynion y Ddyletswydd. Bydd yn helpu i newid y ffordd mae penderfyniadau pwysig yn cael eu gwneud.

Rhan o: Y Ddyletswydd Economaidd-gymdeithasol: arweiniad ac adnoddau ar gyfer cyrff cyhoeddus a Cynllunio a strategaeth cydraddoldeb

Cyhoeddwyd gyntaf: 4 Awst 2021

Diweddarwyd ddiwethaf: 4 Awst 2021

Dogfennau

Offeryn tracio cynnydd y Ddyletswydd Economaidd-gymdeithasol

DOCX 48 KB

Efallai na fydd y ffeil hon yn hygyrch. **Cais am fformat gwahanol.**

https://www.llyw.cymru/offeryn-tracio-cynnydd-y-ddyletswydd-economaidd-gymdeithasol

Lewis Brace BSc (Hons), MPH

Swyddog Ymchwil Polisi Iechyd Cyhoeddus

Polisi ac Iechyd Rhyngwladol, Canolfan Gydweithredol Sefydliad Iechyd y Byd ar Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a Llesiant

Iechyd Cyhoeddus Cymru
Rhif 2 Capital Quarter
Tyndall Street
Caerdydd
CF10 4BZ

ebost: Lewis.Brace@wales.nhs.uk
www.iechydcyhoedduscymru.org

Pecyn cymorth ac animeiddiad y Ddyletswydd Economaidd-gymdeithasol:

https://phwwhocc.co.uk/resources/maximising-opportunities-for-health-and-wellbeing-for-people-and-communities-experiencing-socio-economic-disadvantage-a-guide-to-using-the-socio-economic-duty-in-policy-and-practice-in-wales/?lang=cy

GIG CYMRU NHS WALES | Iechyd Cyhoeddus Cymru Public Health Wales
Polisi

GIG CYMRU NHS WALES | Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan
Aneurin Bevan University Health Board

BUILDING A FAIRER GWENT
TEG I BAWB

Gyda'n gilydd mewn gobaith: Tegwch iechyd a'r penderfynyddion cymdeithasol yng Ngwent

'Mae bod yn wirioneddol radical yn golygu gwneud gobaith yn bosibl yn hytrach nag anobaith yn argyhoeddiadol.'

- Raymond Williams

Beth yw 'rhanbarth Marmot' a pham mae Gwent wedi dod yn un?

- Mawrth 2022: Cytunodd Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (PSB) Gwent yn ffurfiol i weithio gyda'r Sefydliad Tegwch Iechyd (IHE) i ddod yn rhanbarth Marmot cyntaf Cymru – mae hyn yn arwydd o fwriad strategol i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau ledled Gwent
- Defnyddio 'lens penderfynyddion cymdeithasol' ac 8 Egwyddor Marmot i helpu i benderfynu ar gamau gweithredu i wella iechyd a llesiant yng Ngwent
- Uchelgais adroddiad Creu Gwent Iachach, Cyfarwyddwr Iechyd y Cyhoedd, a gyhoeddwyd yn 2019 oedd: 'Yn 2030, mae'r lleoedd lle rydyn ni'n byw, yn gweithio, yn dysgu ac yn chwarae yn ei gwneud hi'n haws i bobl yn ein cymunedau fyw bywydau iach, bodlon.'

'Mae anghydraddoldebau o fewn cymdeithas yn deillio o wahaniaethau anghyfiawn ac annheg yn yr amodau y mae pobl yn cael eu geni, yn tyfu, yn byw, yn gweithio, ac yn heneiddio ynddynt.'
- *Marmot Review 10-years on*

Dosbarthiad ac effaith anghydraddoldeb economaidd-gymdeithasol:

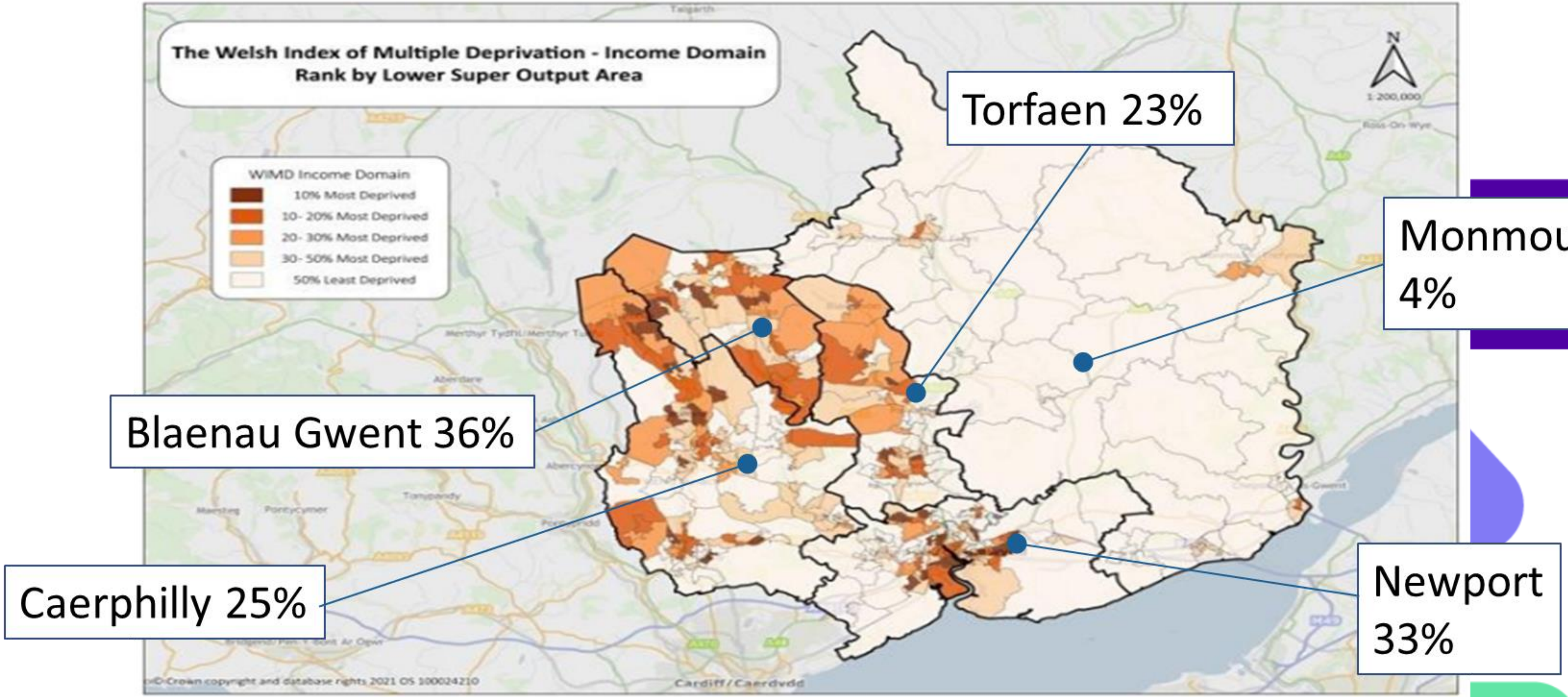

Canran yr Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is (LSOAs) yn yr 20% uchaf (pumed cwintel) ar gyfer amddifadedd incwm yng Nghymru (LC, 2019)

Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan University Health Board

BUILDING A FAIRER GWENT TEG I BAWB

Dosbarthiad ac effaith anghydraddoldeb economaidd-gymdeithasol: Plant sy'n byw mewn tlodi

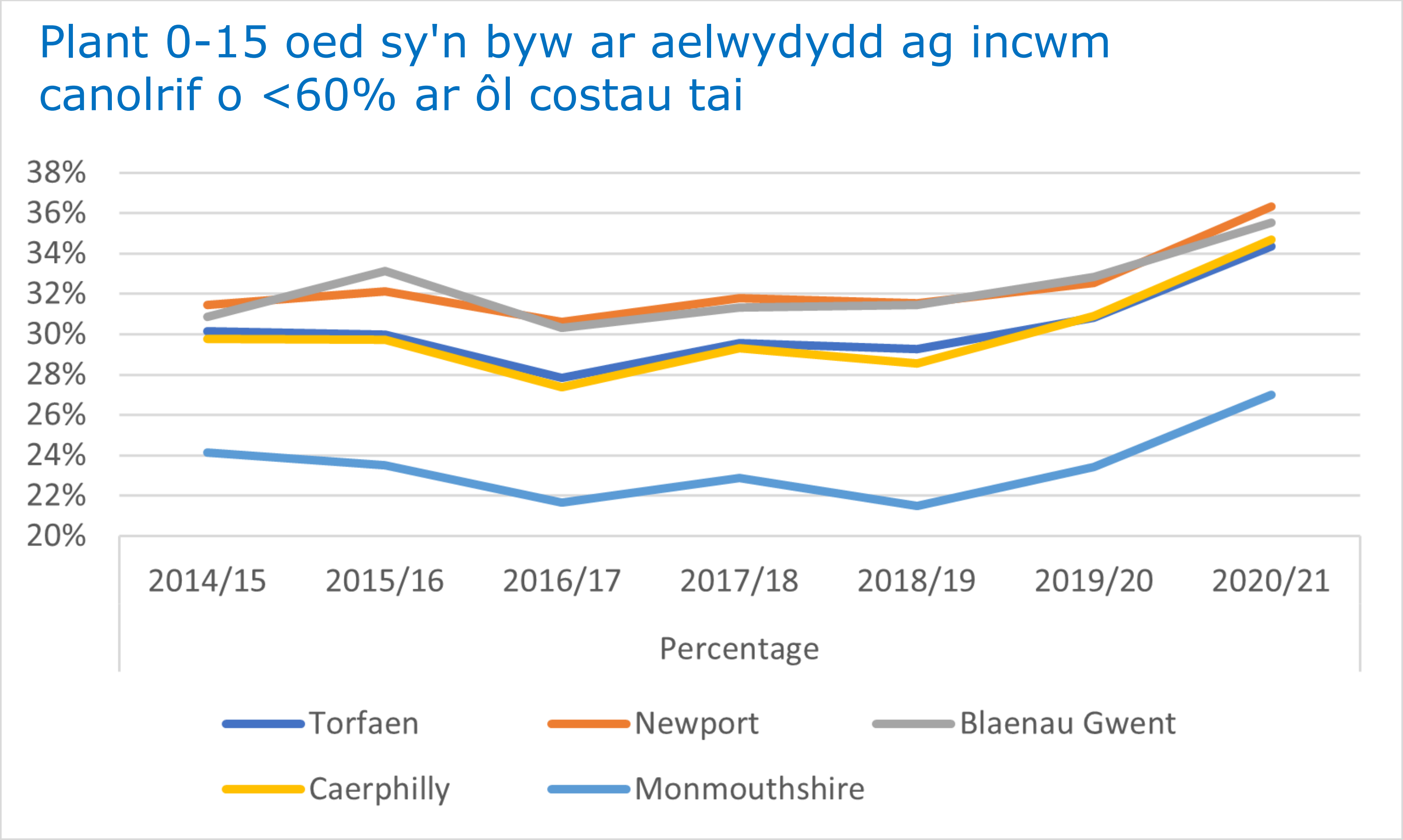

GIG CYMRU NHS WALES | Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan University Health Board

BUILDING A FAIRER GWENT TEG I BAWB

Dosbarthiad ac effaith anghydraddoldeb economaidd-gymdeithasol: Disgwyliad oes ac oes iach 2018-20

Disgwyliad oes

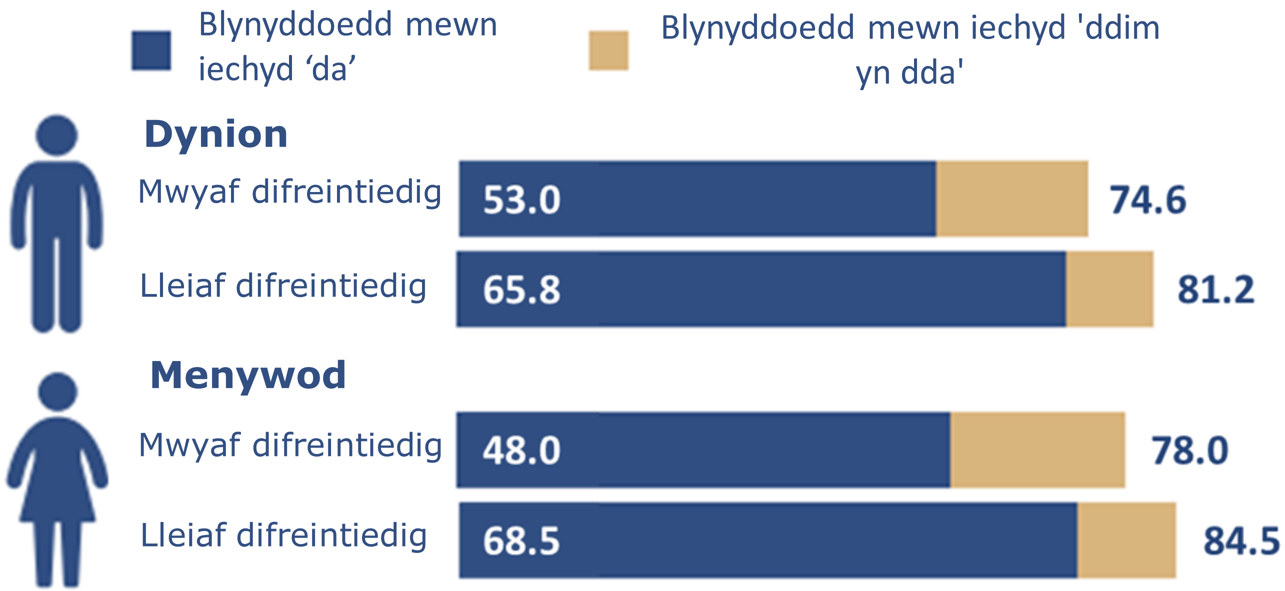

% o fywyd a dreulir mewn iechyd 'da'

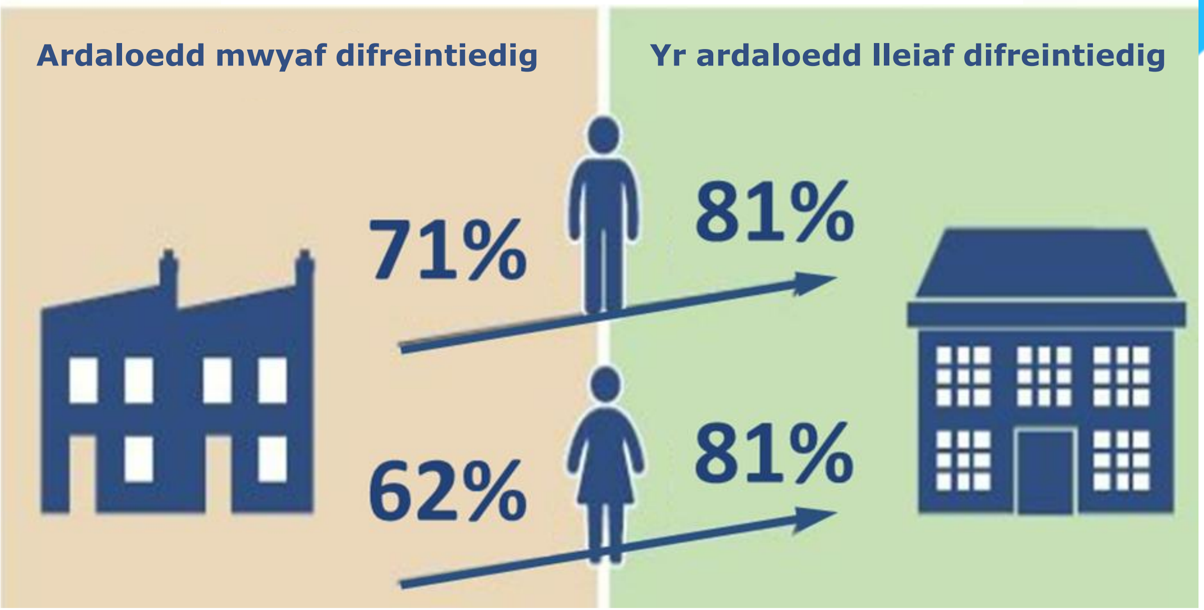

Mae Disgwyliad Oes a Disgwyliad Oes Iach yn dilyn y 'graddiant cymdeithasol mewn iechyd'

Pwy sydd wedi arwain y gwaith hwn hyd yn hyn?

- Institute of Health Equity
- ABUHB tîm iechyd y cyhoedd – tîm Teg i Bawb Gwent
- BAFG Grŵp Arwain:
  - Gyngor Sir Fynwy & Torfaen
  - Llywodraeth Cymru
  - Tîm BAFG
  - Cymdeithas Mudiadau Gwirfoddol Gwent
  - Tai Calon housing
- BAFG Grŵp Cynllunio
- Gwent PSB's 8 aelod statudol (trwy Grŵp Arwain)

8 Egwyddor Marmot:

- Rhoi’r dechrau gorau mewn bywyd i bob plentyn.
- Galluogi pob plentyn, person ifanc ac oedolyn i wneud y gorau o'u galluoedd a chael rheolaeth dros eu bywydau.
- Creu cyflogaeth deg a gwaith da i bawb.
- Sicrhau safon byw iach i bawb.
- Creu a datblygu mannau a chymunedau iach a chynaliadwy.
- Cryfhau rôl ac effaith atal salwch.
- Mynd i'r afael â gwahaniaethu, hiliaeth a'u canlyniadau.
- Anelu at gynaliadwyedd amgylcheddol a chydraddoldeb iechyd gyda'n gilydd.

Mae IHE yn hyrwyddo 'cyffredinoliaeth gymesur'

BUILDING A FAIRER GWENT
TEG I BAWB

Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan
University Health Board

Beth mae’r rhaglen Creu Gwent Iachach wedi'i wneud hyd yn hyn?

Mawrth 2022

Cytundeb ffurfiol:

Cytunodd BGC Gwent yn ffurfiol i weithio gyda IHE i ddod yn rhanbarth Marmot cyntaf Cymru

Mehefin 2022

Grŵp arwain:

Sefydlu grŵp arwain Creu Gwent Iachach. Mae'r aelodau'n cynnwys y Sefydliad Tegwch Iechyd (IHE), awdurdodau lleol a GAVO

Medi 2022

Tîm rhaglen:

Tîm rhaglen Creu Gwent Iachach yn dechrau yn eu swyddi

Hydref 2022

Lansio Arweinyddiaeth a thudalen we Creu Gwent Iachach:

Lansiwyd y rhaglen yn swyddogol ar 21 Hydref yn Sefydliad Lysaght, Casnewydd. Roedd Syr Michael Marmot yn bresennol a rhoddodd araith

Tach/Rhag 2022

Gweithdai i Randdeiliaid:

Gweithdai wedi’u cynnal ar draws ardaloedd yr Awdurdod Lleol i drafod Cynllun Llesiant drafft BGC Gwent a gwaith rhanbarth Marmot

Rhagfyr 2022

Adroddiad Cyfarwyddwr Iechyd y Cyhoedd:

Cyhoeddodd Dr Sarah Aitken, Cyn-gyfarwyddwr Iechyd y Cyhoedd ym Mwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan, a chydweithwyr yr adroddiad 'Gwent Teg i Bawb'.

Ionawr 2023

Brandio Creu Gwent Iachach:

Y brandio ar gyfer Creu Gwent Iachach yn cael ei gyd-gynhyrchu gyda'r gymuned a'i lansio

Mawrth 2023

Cynllun llesiant drafft y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus:

ganol mis Mawrth, anfonwyd drafft terfynol y cynllun llesiant at bartneriaid i'w drafod a'i gymeradwyo.

Ebrill 2023

Cylchlythyr Creu Gwent Iachach:

Diwedd mis Ebrill, cyhoeddwyd cylchlythyr cyntaf Creu Gwent Iachach i bartneriaid a thanysgrifwyr yn manylu ar yr hyn sydd wedi’i wneud hyd yn hyn, gan gynnwys cyfweliad â Dr Tammy Boyce o IHE

Ebr/Mai 2023

Adroddiad y Sefydliad Tegwch Iechyd:

Gwaith ar y gweill i gefnogi IHE gydag adroddiad argymhellion ar gyfer Gwent. I'w gyhoeddi ym mis Mehefin.

Mehefin 2023

Cynllun Llesiant Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC):

Disgwylir i gynllun llesiant newydd BGC Gwent gael ei gymeradwyo a'i gyhoeddi ar 22 Mehefin

Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan University Health Board

BUILDING A FAIRER GWENT
TEG I BAWB

Cynllun Llesiant BGC Gwent, 2023-28:

Amcanion:

Rydym am greu Gwent fwy teg, cyfiawn a chynhwysol i bawb.

Rydym eisiau Gwent sy'n barod ar gyfer yr hinsawdd, lle mae ein hamgylchedd yn cael ei werthfawrogi a'i warchod, er budd ein llesiant nawr ac ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Camau:

Cymryd camau i leihau'r argyfwng costau byw yn y tymor hwy.

Darparu a galluogi cyflenwad o gartrefi fforddiadwy, priodol o ansawdd da.

Cymryd camau i leihau ein hallyriadau carbon, helpu Gwent i addasu i newid yn yr hinsawdd, a diogelu ac adfer ein hamgylchedd naturiol.

Cymryd camau i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau, yn enwedig mewn perthynas ag iechyd, drwy fframwaith Egwyddorion Marmot.

Galluogi a chefnogi pobl, cymdogaethau a chymunedau i fod yn wydn, yn gysylltiedig, i ffynnu ac i fod yn ddiogel.

Yr argymhellion: arweinwyr atebol

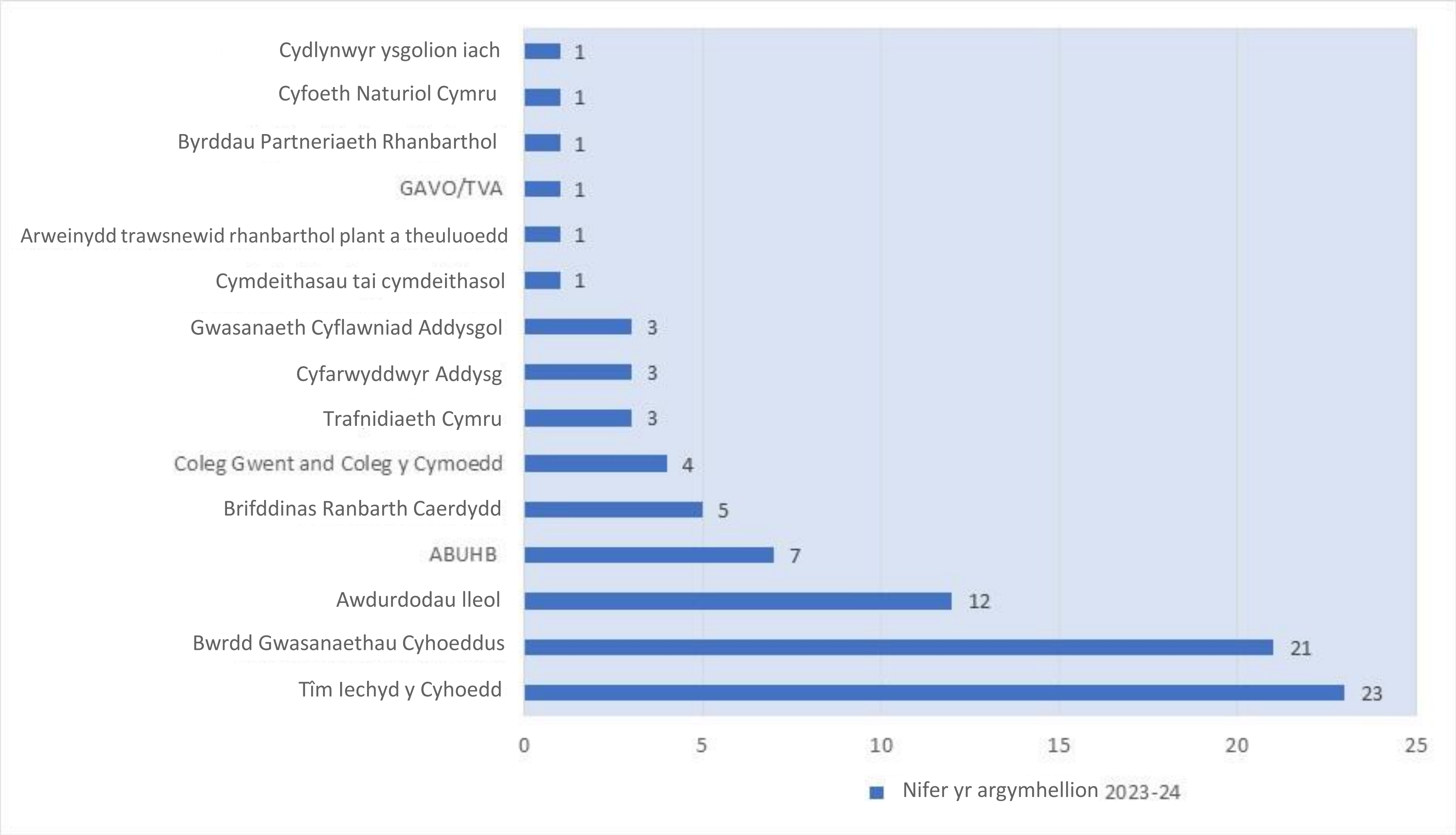

Rhai camau gweithredu (cenedlaethol) ar lefel Llywodraeth Cymru hefyd

'Camau cyflym ymlaen' posib - yn gyraeddadwy erbyn Mawrth 2024

Argymhelliad gan y Sefydliad Tegwch Iechyd (IHE)	Egwyddor Marmot
Grŵp Arwain Rhaglen Marmot BGC Gwent yn dod yn Fwrdd Gweithredu ac yn goruchwylio datblygiad cynllun gweithredu, yn seiliedig ar yr adroddiad hwn	Ddim yn berthnasol, argymhelliad systemau
Adolygu cynigion ar gyfer atgyfeirio a rhagnodi cymdeithasol i sicrhau eu bod yn mynd i'r afael â phenderfynyddion cymdeithasol iechyd ac yn cael eu cynnig i ddinasyddion sy'n byw ar incwm is	Cryfhau rôl ac effaith atal afiechyd
Diffinio'r dechrau gorau a pharodrwydd ar gyfer yr ysgol yng Ngwent mewn partneriaeth â rhieni, staff y blynyddoedd cynnar ac iechyd	Rhoi'r dechrau gorau mewn bywyd i bob plentyn
Asesu tlodi hylendid yng Ngwent, nodi dangosydd lleol	Sicrhau safon byw iach i bawb
Asesu'r defnydd o'r Ddyletswydd Economaidd Gymdeithasol a'i werth o fewn aelodau BGC	Sicrhau safon byw iach i bawb

Beth yw rhai o'r heriau sydd o'n blaenau?

- Amser – tîm y rhaglen wedi'i gontractio am flwyddyn yn unig
- Cynnal momentwm/hirhoedledd
- Sut i ddefnyddio argymhellion IHE ochr yn ochr â Nodau Llesiant Cenedlaethol Cymru (Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol)
- Monitro a gwerthuso – dangos newid
- Nifer y partneriaid sy'n gysylltiedig/gweithio trwy systemau
- Gwneud gwahaniaeth gwirioneddol i bobl Gwent

Gwent Teg i Bawb a'r ddyletswydd economaidd-gymdeithasol

Aliniad nodau - 'Socio-economic Duty nod yw sicrhau canlyniadau gwell i'r rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.... [a] leihau'r anghydraddoldebau o ran canlyniadau sy'n deillio o anfantais economaidd-gymdeithasol.'

Mae Gwent Teg i Bawb yn ddull **'newydd ac arloesol'** o fynd i'r afael ag anfantais economaidd-gymdeithasol ac anghydraddoldebau dilynol yng Ngwent

3 lens: cymunedau lle, cymunedau buddiant a chroestoriadedd – mae Egwyddorion Marmot yn mynd i'r afael â'r rhain i gyd

Gweithio trwy systemau – mae Cynllun Llesiant newydd Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwent ac adroddiad IHE ar gyfer Gwent yn fecanweithiau ar gyfer newid systemau

Diolch

https://www.gwentpsb.org/en/gwent-marmot-region/

caroline.mcdonnell@wales.nhs.uk

Gweithredu'r Ddyletswydd yn ymarferol – Dull 5 cam – asesu

Uned Gymorth Asesu Effaith ar Iechyd Cymru

8th June 2023

GIG CYMRU NHS WALES | Iechyd Cyhoeddus Cymru Public Health Wales

A allai Asesiad o'r Effaith ar Iechyd (HIA) fod yn arf i gefnogi gweithrediad y ddyletswydd economaidd-gymdeithasol a dyletswyddau eraill a roddir ar Gyrff Cyhoeddus?

Cyflwyno'r achos...

Beth yw Asesu'r Effaith ar Iechyd (HIA)?

Mae HIA yn arf i gefnogi dealltwriaeth a gweithrediad Iechyd ym Mhob Polisi (HiAP). Mae Polisïau Llywodraeth Cymru yn cael eu datblygu trwy lens HiAP.

"Mae **Asesu'r Effaith ar Iechyd** (HIA) yn gyfuniad o weithdrefnau, dulliau ac offer y gellir eu defnyddio i fesur polisi, rhaglen neu brosiect o ran eu heffeithiau posibl ar iechyd poblogaeth, a dosbarthiad yr effeithiau hynny o fewn y boblogaeth"
(WHO Ewrop 1999, The Gothenburg Consensus)

"Mae **iechyd ym mhob polisi** yn ddull o ymdrin â pholisïau cyhoeddus sy'n rhoi ystyriaeth systematig i oblygiadau iechyd penderfyniadau, yn ceisio synergeddau, ac **yn osgoi effeithiau niweidiol ar iechyd**, er mwyn gwella iechyd y boblogaeth a **thegwch iechyd"**

(Yr 8fed Cynhadledd Fyd-eang ar Hybu Iechyd, Helsinki 2013)

‘Mae gwasanaeth arferol wedi ailddechrau [ers Covid-19].
A nawr rydyn ni wedi mynd yn ôl i **wneud pobl dlawd yn dlotach**.
Dyna'r ffordd rydyn ni'n rhedeg ein **heconomi**' meddai.
'Ond mae hynny’n gyfnewidiol.
Nid oes rhaid i ni ei dderbyn’.

(Syr Michael Marmot, Cynhadledd Mai 2023)

'……mae effaith **anghydraddoldeb** ar ddisgwyliad oes yn waeth na 6 pandemig Covid ac yn cyfrannu at farwolaethau diangen'.

(siaradwr yn y gynhadledd Mai 2023)

GIG CYMRU NHS WALES | Iechyd Cyhoeddus Cymru Public Health Wales

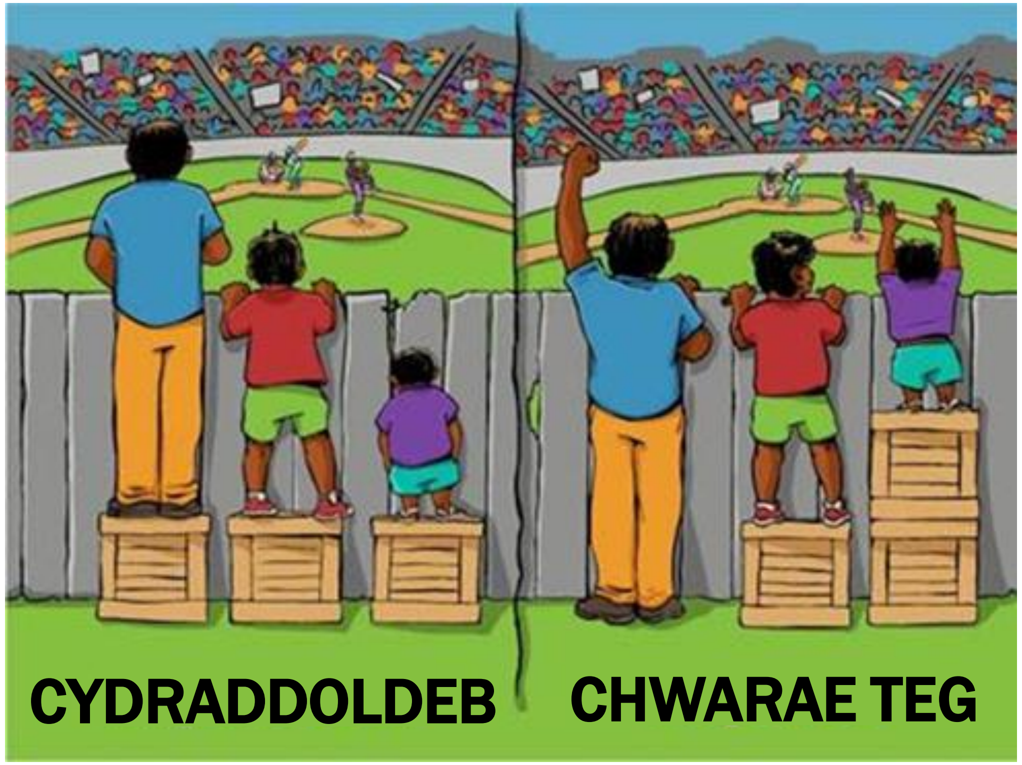

Enwaduron cyffredin = anghydraddoldebau a phobl

Ecwiti a Chydraddoldebau

- **SED** – anghydraddoldebau sy'n gysylltiedig â ffactorau economaidd-gymdeithasol
- **Ddyletswydd cydraddoldeb y sector cyhoeddus** – cyfle cyfartal sy'n rhannu nodweddion gwarchodedig
- **Deddf Llesiant Cenedlaethau’r Dyfodol (Cymru) 2015** – Cymru iachach a Chymru fwy cyfartal
- **Deddf Iechyd y Cyhoedd 2017** – Rheoliadau HIA (i'w gweithredu) – mynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd

GIG CYMRU NHS WALES | Iechyd Cyhoeddus Cymru Public Health Wales

Mae’r holl ddyletswyddau hyn yn canolbwyntio ar -

'Cymru sy’n fwy cyfartal' sy’n nod cenedlaethol. Mae'n diffinio hyn fel ‘cymdeithas sy’n galluogi pobl i gyflawni eu potensial ni waeth beth fo’u cefndir neu eu hamgylchiadau (gan gynnwys eu cefndir a’u hamgylchiadau cymdeithasol-economaidd)’.

(Rhaglen Lywodraethu, Llywodraeth Cymru: diweddariad, Rhagfyr 2021)

Methodoleg HIA wedi'i llywio gan:

- Iechyd a llesiant
- Anghydraddoldeb/annhegwch
- Penderfynyddion iechyd ehangach/cymdeithasol

Prif benderfynyddion iechyd

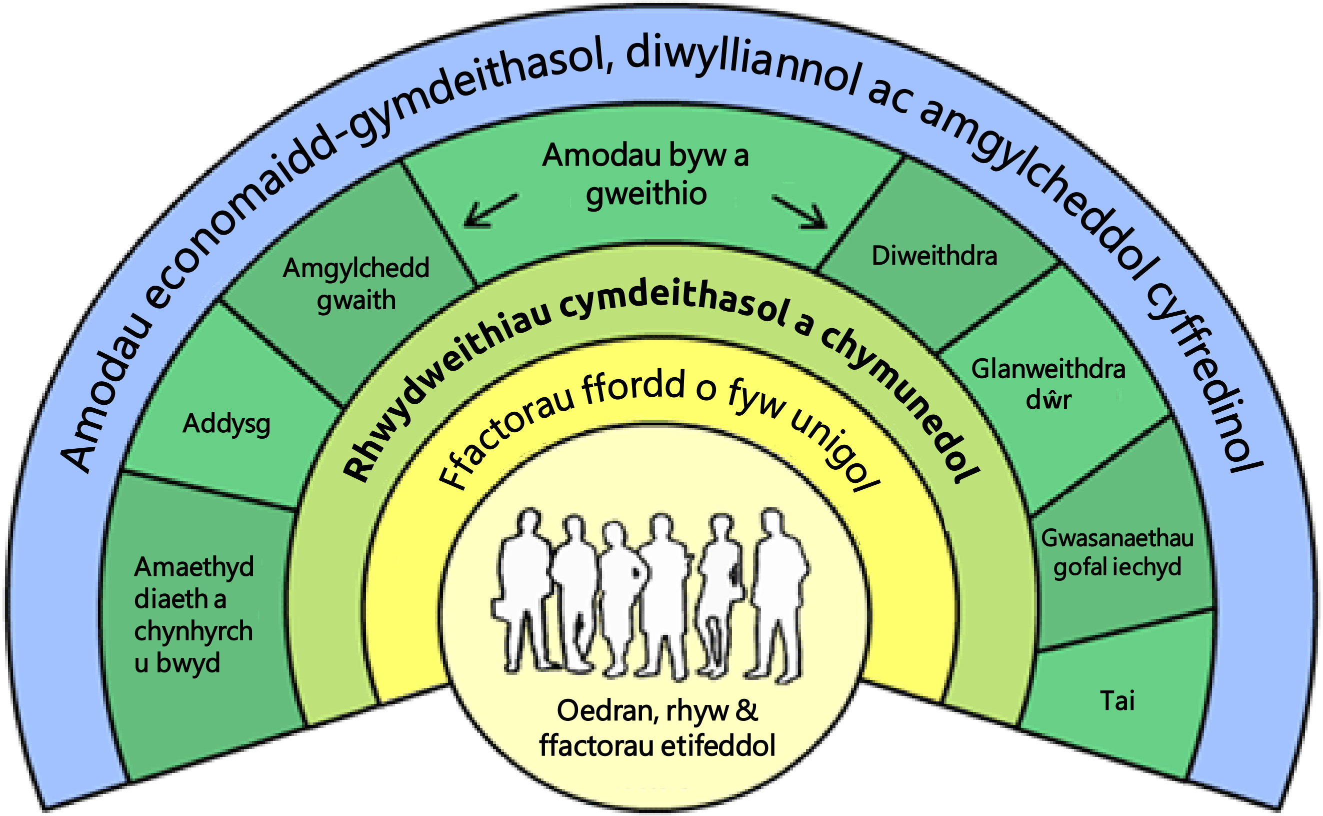

Ystyriaethau allweddol yn yr Asesiad o'r Effaith ar Iechyd (HIA)

- Y boblogaeth gyfan ond yn bwysig **nodi grwpiau penodol o'r boblogaeth** sy'n rhannu nodweddion ac amgylchiadau (croestoriadedd) a allai gael eu heffeithio gan y polisi, strategaeth, cynllun, prosiect neu benderfyniad sy'n cael ei wneud.
- **Penderfynyddion ehangach** – cymryd y grwpiau hynny a nodwyd ac ystyried y berthynas a'r canlyniadau iddynt drwy lens y penderfynyddion ehangach hynny.
- **Cyd-destun** – gosod yr ystyriaethau hynny yng nghyd-destun yr hyn sy'n cael ei gynllunio ac unrhyw effeithiau cronnol posibl.

Mapio'r Fframwaith Asesu HIA i'r dyletswyddau cyfreithiol – Grwpiau poblogaeth

Grwpiau poblogaeth a ystyriwyd mewn HIA	SED ac ystyriaethau Cydraddoldeb
Grwpiau cysylltiedig ag oedran	Oedran (nodwedd warchodedig)
Grwpiau cysylltiedig â rhyw a rhywedd	Rhyw (nodwedd warchodedig) Ailbennu rhywedd (nodwedd warchodedig) Beichiogrwydd a mamolaeth (nodwedd warchodedig)
Grwpiau sydd â risg uwch o wahaniaethu neu anfantais gymdeithasol arall	Rhyw (nodwedd warchodedig) Cyfeiriadedd rhywiol (nodwedd warchodedig) Anabledd (nodwedd warchodedig) Crefydd, cred neu ddiffyg cred (nodwedd warchodedig)

Parhaodd grwpiau poblogaeth

Grwpiau poblogaeth a ystyriwyd mewn HIA	SED ac ystyriaethau Cydraddoldeb
Grwpiau cysylltiedig ag incwm	Anweithgar yn economaidd Di-waith Pobl sy'n byw ar incwm isel Pobl nad ydynt yn gallu gweithio oherwydd salwch Anfantais materol Hawlwyr budd-daliadau Cyflogaeth ansicr
Grwpiau a/neu leoliadau daearyddol	Anfantais ardal
Grwpiau eraill	Anabledd (nodwedd warchodedig) Priodas neu bartneriaeth sifil (nodwedd warchodedig)

GIG CYMRU NHS WALES | Iechyd Cyhoeddus Cymru Public Health Wales

Mapio'r Fframwaith Asesu HIA i'r dyletswyddau cyfreithiol – penderfynyddion/amgylchiadau i'w hystyried

Penderfynyddion ehangach iechyd	Nodau Llesiant	SED ac ystyriaethau Cydraddoldeb
Ymddygiadau sy'n effeithio ar iechyd	Cymru Iachach	Tlodi bwyd Hapchwarae Ysmygu
Dylanwadau cymdeithasol a chymunedol	Cymunedau Cydlynol, Cymru Iachach Diwylliant ac Iaith Gymraeg ffyniannus Cymru Gyfartal	Llesiant y gymdogaeth Cydlyniant cymunedol Gwahaniaethu Cymorth cymdeithasol
Iechyd a llesiant meddyliol	Cymunedau Cydlynus, Cymru Iachach	Cyfranogiad cymdeithasol a Chynhwysiant Ymdeimlad o reolaeth

Penderfynyddion/amgylchiadau i'w hystyried

Penderfynyddion ehangach iechyd	Nodau Llesiant	SED ac ystyriaethau Cydraddoldeb
Amodau byw ac amgylcheddol	Cymru gydnerth, Cymru Iachach, Cymru gyfartal, Cymunedau Cydlynol	Tai Diogelwch cymunedol Mynediad i fannau gwyrdd
Amodau economaidd	Cymru Lewyrchus Cymru Gyfartal	Cyflogaeth Incwm Dyled Asedau materol
Mynediad i wasanaethau	Cymru Iachach, Cymunedau Cydlynol, Cymru gydnerth, Cymru gyfartal Cymru Lewyrchus Diwylliant ac Iaith Gymraeg ffyniannus	Mynediad i'r rhyngrwyd Cludiant Gwasanaethau hygyrch

Casgliadau ar y dull

- Yn caniatáu i olwg gyfannol gael ei gymryd i ddechrau gan gwmpasu'r holl ystyriaethau perthnasol ar gyfer y dyletswyddau ac yna'n gallu arwain at asesiad manylach ar gyfer ffactorau penodol neu grwpiau poblogaeth lle mae pryderon wedi'u nodi ac yn cefnogi'r broses ymgysylltu.
- Mae cymhwyso'r dull hwn wedi arwain at ddatblygu templedi asesu cyfun wedi'u hategu gan fethodoleg HIA h.y. offeryn Asesu Cyngor Sir Ddinbych
- Dangoswyd ei fod yn ddefnyddiol - Enghreifftiau lle defnyddiwyd sgrinio HIA yn gyntaf i asesu effeithiau. Defnyddiwyd y canlyniadau naill ai i lywio elfennau o asesiadau eraill neu i gyfarwyddo penderfynwyr i gynnal asesiadau penodol pellach – er enghraifft Gwasanaethau Sgrinio yn cyflwyno'r Prawf FIT newydd ar gyfer Sgrinio Canser y Coluddyn

Diolch….

Cyswllt:

lee.parrywilliams@wales,nhs.uk

Gellir dod o hyd i adnoddau, offer a chanllawiau:

https://phwwhocc.co.uk/WHIASU

Ystyried ymuno â Rhwydwaith Ymarfer HIA

Uned Gymorth Asesu Effaith ar Iechyd Cymru (WHIASU)

Cysylltwch â – Michael.fletcher@wales.nhs.uk i gael eich ychwanegu at ein rhestr ddosbarthu

Y ddyletswydd economaidd-gymdeithasol ar waith

Helen Flynn

8 Mehefin 2023

justfair

Yr Ymgyrch 1ForEquality

Ymgyrch i:

1. eirioli fod Llywodraeth y DU yn deddfu'r ddyletswydd economaidd-gymdeithasol sydd wedi'i chynnwys yn Adran 1 o'r Ddeddf Cydraddoldeb

2. annog awdurdodau lleol yn Lloegr i roi'r ddyletswydd ar waith ar lefel leol

Gwaith yn cynnwys darparu hyfforddiant, cyflwyniadau ac offer ymarferol i annog a chynorthwyo gweithredu

https://www.gmpovertyaction.org/

http://justfair.org.uk/

http://thrive-teesside.org.uk/

https://www.amnesty.org.uk/

https://www.equallyours.org.uk/

https://www.equalitytrust.org.uk/

Y ddyletswydd economaidd-gymdeithasol ar waith

Prif awduron:

Megan Isaac (Just Fair) and Anna Lopez (Greater Manchester Poverty Action)

Gwasanaeth Tân ac Achub Glannau Mersi (MFRS)

- Defnyddiodd y gwasanaeth y Ddyletswydd Economaidd-gymdeithasol i adolygu arferion recriwtio a nodwyd bod unigolion a oedd dan anfantais economaidd-gymdeithasol yn cael eu tangynrychioli mewn ceisiadau am swyddi diffoddwyr tân
- Sylweddolwyd bod y gofyniad am drwydded yrru ar gyfer rolau diffoddwyr tân yn rhwystr sylweddol i ymgeisio.
- Dilëwyd y gofyniad am drwydded yrru ar gyfer darpar ddiffoddwyr tân
- Mae'r gwasanaeth bellach yn cynnig bwrsariaethau ar gyfer trwydded yrru i ymgeiswyr llwyddiannus o 20 ardal ddifreintiedig ar Lannau Mersi gyda gwersi gyrru yn cael eu cynnig yn ysgol hyfforddi MFRS, ac MFRS yn talu cost profion gyrru a ffioedd trwydded.

Cafwyd 195 o geisiadau ychwanegol ar gyfer swyddi diffoddwyr tân yn 2022, gyda 48% ohonynt o'r 10% o ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nglannau Mersi.

Y ddyletswydd economaidd-gymdeithasol ar waith

Cyngor Hackney

- Ym mis Gorffennaf 2020, ar ôl y don gyntaf o Covid-19, defnyddiodd Cyngor Hackney yr ystafell anadlu gyfyngedig i gynnal adolygiad o'u hymateb i'r pandemig.
- Arweiniodd yr adolygiad cydraddoldeb, gydag anfantais economaidd-gymdeithasol a'i effeithiau croestoriadol yn ganolog, at ffurfio'r Rhwydwaith Partneriaethau Cymunedol (CPN) – partneriaeth rhwng yr awdurdod lleol, y Grŵp Comisiynu Clinigol (CCG), y sector cymunedol a busnesau lleol wnaeth ddarparu cefnogaeth ddiwylliannol gynhwysol i drigolion agored i niwed, unigolion a warchodir ac unigolion ynysig yn ystod y pandemig.
- Mae gwneud penderfyniadau mewn argyfyngau fel Covid-19 yn anodd iawn oherwydd cyfyngiadau amser ac adnoddau ynghyd ag ansicrwydd sylweddol.
- Ond trwy wreiddio'r Ddyletswydd Economaidd-Gymdeithasol mewn agwedd gyfannol at gydraddoldeb ers dros ddegawd, cydnabu Cyngor Hackney ar unwaith effeithiau anghyfartal Covid-19 ar bobl sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol a chymunedau ymylol eraill ac roedd ganddo ymateb cynlluniedig a rhagweithiol i gydraddoldeb a chydlyniant o ddechrau'r argyfwng.

Atgyfeiriwyd 474 o aelwydydd yn uniongyrchol at y CPN am gymorth wedi'i ariannu gyda bwyd a hanfodion

Y ddyletswydd economaidd-gymdeithasol ar waith

Cyngor Harborough

- Roedd y cyngor yn ymwybodol o effaith negyddol bosibl ar iechyd meddwl y gallai dyled ei chael – yn enwedig yn ystod argyfwng costau byw
- Roedd yr effaith yn waeth i rai sy'n profi anfanteision lluosog a'r rhai nad oeddent wedi profi dyled yn flaenorol neu wedi bod mewn cysylltiad â gwasanaethau cymorth.
- Ceisiodd y cyngor achub y blaen trwy ddatblygu cyfres o adnoddau i gefnogi pobl sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol, a hynny'n aml am y tro cyntaf.
- Mewn cydweithrediad â Home-Start De Swydd Gaerlŷr a Chyngor ar Bopeth, creodd Cyngor Harborough 'Pecyn Cymorth Cyntaf Ariannol' i gynnig cyngor a chymorth i bobl sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol neu galedi ariannol, gyda ffocws penodol ar leihau canlyniadau iechyd negyddol yn gysylltiedig â'r argyfwng.

Cysylltwch â ni

- Ymunwch â'n rhestr bostio i glywed am lansio cyhoeddiad a gweithgareddau eraill
- Edrychwch ar dudalen ymgyrch ac adnoddau 1ForEquality
- Dilynwch ni ar Twitter @JustFairUK
- Cysylltwch â mi helen.flynn@justfair.org.uk

justfair